

Oponentský posudok

Na habilitačnú prácu

Autor: Mgr. art. Karol Mišovic, PhD.

Názov: Monografia Javiskové osudy: *Mária Prechovská, Eva Kristinová, Viera Strnisková, Zdena Gruberová, Eva Poláková*. Bratislava: Divadelný ústav, 2016, 512 s [82,56 AH]. ISBN 978-80-8190-004-4.

Oponent: MgA. Jan Šotkovský, PhD.

Pracovisko/profesionálne zaradenie: Městské divadlo Brno (dramaturg), Janáčkova akademie múzických umění (pedagog historických a teoretických predmetů)

1. Originalita a prínos habilitačnej práce: **nesporná/ý**
2. Uplatnenie umeleckej práce/výskumu v odbore (doma/v zahraničí): **pro danou výzkumnou oblast je předložená kniha jednoznačnou událostí, která by si minimálně v středoevropském regionu zasloužila i mezinárodní ohlas**
3. Uplatnenie výsledkov umeleckej práce/výskumu v pedagogickej praxi: **pro výuku představuje předložená kniha vynikající východisko**
4. Hĺbka a forma práce s literatúrou, informačnými, resp. inšpiračnými zdrojmi: **Práce se zdroji v předložené práci je poctivá, korektní, poučená a přitom sebevědomá - autor zdroje funkčně používá, ale neotročí jim.**
5. Celková umelecká/odborná úroveň habilitačnej práce: **Značně vysoká.**
6. Další komentár k habilitačnej práci:

„Herecké umění, zajiště stejně časové jako divadelní umění, nebývá často tématem důkladné charakteristiky. Před kronikářem tu vystávají nesčetné komplikace – herecké umění se vymyká analýze, je těžké jej popsat a těžké pojmenovat; oblast divadelní kritiky, která se zabývá přímo popisem hercova jednání na jevišti, nevypracovala ještě ani vlastní, dostatečně vhodnou metodu, ani vlastní, dostatečně vhodný jazyk nebo soubor pojmů k vyjádření nejrůznějších vlastností a způsobů hraní...“ Jan Pawel Gawlik, 1963

„O tom, že přes všechnu různorodost druhů a stylů divadla, které na světě existují, hraje ve všech základní roli herec a jím vytvářená jevištní postava, se nepochybuje. Herectví ovšem klade rozhodný odpor všem snahám o své popsání. Neumíme příliš precizně pojmenovat (bez použití metafor) mimiku, gesto či tělesný pohyb. Máme těžkosti s charakterizací modulace hlasu, jeho barvy nebo intonačních detailů. [...] Problémy s popisem tohoto fenoménu tak vedly k tomu, že kolem herce vzniklo mnoho nedorozumění.“ Jerzy Limon, 2006

Citace dvou renomovaných polských teatrologů jsou záměrné - chtěl bych jimi podtrhnout své stále intenzivnější přesvědčení, že psaní o herectví je tou nejnáročnější teatrologickou disciplínou. Z pochopitelných důvodů – je-li už samo divadlo uměním pomíjivým, je herectví jeho nejpomíjivější součástí. Pokud se obraz inscenačního celku dá i z tříště vzpomínek, recenzí, fotografií a režijních knih ve zdárném případě vybudovat tak, že je schopen poskytnout relativně celistvou představu o tom, *jak to asi mohlo vypadat*, jednotlivý herecký výkon je bez záznamu (a leckdy i s ním) mimořádně těžké přesvědčivě evokovat. Zbývají v zásadě fotografie a kritiky: fotografie ovšem nemusejí být reprezentativní, rekonstrukce na základě dobových recenzí znamená často destilovat z obecného ještě obecnější. Při líčení hercovy umělecké dráhy vcelku přibývají další nesnáze – hercova fyziognomie, osobnostní vyzářování, setkání či neseťkání s určitými rolemi, přízeň či nepřízeň režisérů, štěstí či neštěstí na partnery... to všechno mohlo mít na výsledek jeho tvůrčího úsilí zásadní vliv, to všechno mohl ovlivnit málo nebo vůbec, to všechno se teatrologovi nepadně odděluje od tvorby samotné jako pouhé „okolnosti“.

Karol Mišovic, teatrolog přes své relativní mládí mimořádně plodný, se ovšem zmíněných těžkostí nezalekl. A pouhý rok po dokončení svého doktorského studia vydal místo knižní verze své (mimořádně výtečné) disertace o Jáně Borodáčovi pěti portrétů předních slovenských hereček, jejichž kariéra kulminovala v padesátých a šedesátých letech (Mária Prechovská, Eva Kristinová, Viera Strnisková, Zdena Gruberová a Eva Poláková). Knihu rozměrnou a ambiciózně pojatou, s níž v české teatrologii po roce 1989 svou šíří a hloubkou záběru snesou srovnání snad jen publikace Zuzany Sílové - myslím zde zejména na knihy *Generace a kontinuita* (2009) a *Komedianti na české scéně* (2014) - které ovšem proti Mišovicovi mají výhodu dlouhodobého, institucionálně velmi dobře zajištěného výzkumu (a nemají takto monumentální rozsah).

Mišovic si je ve své knize plně vědom historického kontextu působení jednotlivých hereček - ten zde zjednáva především impozantně působící úvodní studie, což jsou vlastně stručné dějiny slovenského ženského herectví. Kniha je plnohodnotně vybavena všemi edičními náležitostmi takto ambiciózní publikace, mezi nimiž nechybí soupis divadelních rolí všech zmíněných dam. Autorův cit pro výklad a jeho strukturování (a jeho spolehlivou znalost archivního materiálu dokazuje množství dobře vybraných, text výmluvně dokreslujících fotografií).

Na knize je vidět suverénní osvojení archivního materiálu i fakt, že autor má „své“ dámy zjevně rád, ale rozhodně vůči nim neupadá do nekritičnosti: je si vědom toho, že žádný herec nezahraje všechno, a neváhá upozornit, kdy role neodpovídala možnostem dané herečky. Dokáže u všech pregnantně pojmenovat jejich síly a slabiny i vystihnout jádro jejich hereckého typu (což se zdaleka nemusí krýt s vnější „typovostí“): je v tom popravdě silnější než ve schopnosti evokovat konkrétní výkon.

Při vši chvále této cenné, kultivované a suverénně „odpracované“ knihy nebudu zastírat, že v řadě ohledů se mi *Javiskové osudy* jeví jako věc spíše slibná než zcela dotažená - a myslím, že pro svou poctivost si nezaslouží, aby byl posudek na ni zbaven všech stínů. Má první výhrada by směřovala k jisté lineárnosti výkladu - občas s každou další rolí jako by jen přibyl důkazní materiál pro vstupní Mišovicovo tvrzení, v čem byla daná herečka silná a v čem ne. Především je však v jistém ohledu zrádná celá kompozice knihy v pěti samostatných portrétech: Mišovic prochází kariéry všech dam v podobném tempu, roli za rolí, s malým rozlišením zásadního a podružného. Chybí mi tu místy odvaha vyložit hereččin typ třeba jen na několika klíčových rolích, zato však opravdu důkladně. Nejenže tak nejenže pětkrát projdeme podobně uspořádanou cestu, navíc je to cesta opravdu v mnohém stejná. Všechny pět hereček působilo totiž v jednom divadle (SND), jejich kariéry probíhaly v podobné době, pracovaly s týmiž režiséry, často hrály spolu, alternovaly se, zaskakovaly za sebe... nezbytným důsledkem je jistá repetitivnost. Opakují se popisy proměn doby, poznámky k dramaturgii SND v daném období, postřehy o jednotlivých titulech, charakteristiky režijních rukopisů: třeba líčení (hutné a výstižné!) harmonizující poetiky Karola Zachara najdeme v různých obměnách ve všech pěti portrétech. Je to pravda výtka vznesená spíše z pozic čtenářského komfortu než věc, která by snižovala odbornou úroveň knihy.

Druhá výtka je pak metodologická - a trápí mě tím spíš, čím je nespornější, že Mišovic je k psaní o herectví opravdu nebývale disponován. Neklade si však (alespoň před čtenářem) příliš otázky ohledně možností a limitů psaní o něčem, co autor sám nepoznal osobně a o čem nám zůstaly jen omezené a subjektivní zprávy. Snad jen u Márie Prechovské Mišovic naznačí, že důvodem některých vlažných kritických reakcí v počátcích její tvorby mohlo být i to, že se prostě mýjela s obecným kritickým vkusem; většinou se tu ale kritikům věří na slovo. (Úcta k vlastnímu cechu?) Mišovic umí *historizovat*, zapojit do hry kontext proměn divadelního jazyka, režijních poetik, dramaturgie...méně však bere do hry to, jak razantně se mění v čase představa o tom, co je to *dobry herckyj vykon*, i kritéria na něj kladená.

Zmíněné výtky jsou ovšem už vzneseny na jisté úrovni, která je v případě *Javiskových osudů* nesporně vysoká - a s vědomím všech v úvodu zmíněných komplikací, které psaní o herectví provází. Měl jsem navíc už nejednou příležitost poznat vášeň Karola Mišovice pro svůj obor a předmět výzkumu, s nímž je (řeceno s Goethem) skutečně *spřízněn volbou*. Je mi proto ctí doporučit (dle svého nejlepšího vědomí a svědomí) udělení docentského titulu někomu, kdo si ho svou dosavadní odbornou a pedagogickou činností plně zaslouží a u něhož přitom věřím, že má to nejlepší ještě před sebou.

7. Odporučenie:

Odporúčam/neodporúčam uchádzačovi: **odporúčam**

udelenie titulu docent v odbore habilitačného a inauguračného konania: divadelné umenie